

פסח – הצמח צדק – חלק א'

היום נתחיל מאמר של האדמו"ר השלישי לחסידות חב"ד (בן בתו של האדמו"ר הזקן רבי שניאור זלמן), רבי מנחם מענדל המכונה "צמח צדק" על שם ספרו. המאמר לקוח מתוך ספר אחר שלו בשם "דרך מצוותיך" שהוא ביאורים קבליים וחסידיים על מצוות שונות. מאמר זה כותרתו "מצוות השבתת חמץ, ואכילת מצה":

"ענין חג המצות להשכית חמץ בערב פסח שנאמר תשכיתו, לאכול מצה בליל ט"ו בניסן שנאמר: "בערב תאכלו מצת"

בהמשך הדברים הצמח צדק מביא ציטוט ארוך עם מושגים קבליים, ובסופו של דבר הוא מסכם במשפט הבא אותו נסביר בהמשך:

"וזהו ענין מצות אכילת מצה,
רומז על המשכת מוחין דאבא,
והד' כוסות
רומזים על המשכת מוחין דאימא,
שהם בחינת יין המשמה עיין שם בארוכה"

יש לנו כאן שני מושגים שעלינו להבין ולבאר. האחד "מוחין דאבא" והשני "מוחין דאימא".

מוחין באופן כללי זה תובנה או ידיעה. אם זה מדובר במושגים קבליים מוחין הכוונה השגות שונות וידיעות שונות באלוקות, אולם יש כאן שתי סוגי ידיעות ועלינו להבין מהותן והחילוק ביניהן:

"ולהבין זה קצת, לקרב אל השכל ענין המשכת מוחין הללו וההארה המגיע לנו על ידי זה: כי ידוע מה שכתב בזהר על זה שהמצה היא מיכלא דמהימנותא (= מאכל האמונה), שעל ידי אכילת מצה תתחזק האמונה בלב נשמות ישראל, וכן כתב החינוך (ספר החינוך) במצות סיפור יציאת מצרים, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ואמונתנו, לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחידוש העולם (היינו שמתוך שאנו רואים שהקדוש ברוך הוא משנה את חוקי הטבע זה מראה שהם אינם הכרחיים ומתוך כך כנראה גם לא נצחיים) וכי יש אלוה קדמון חפץ (היינו שיש לו רצונות ואינו סטאטי בשלימותו כאלוהי הפילוסופים) ויכול (היינו בעל יכולת לפעול ככל רצונו) פועל כל הנמצאות, ובידו לשנות היש שיחפוץ בו בכל זמן מן הזמנים, כמו שעשה במצרים ששינה טבעי העולם בשבילנו"

כעת האדמו"ר הצמח צדק טוען שאם התורה רואה במצה זיכרון, כעין סמל למה שהיה ביציאת מצרים, מוכרח שבפנימיות יש בה גם כוח סגולי לעשות את אותה הפעולה באופן פנימי ונפשי:

"ועם שכתב דבריו אלה על פי פשט, דהיינו שעל ידי המצות שנעשה בזכרון יציאת מצרים תקבע בלבבנו האמונה הזאת, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות, והאדם נפעל כפי פעולותיו, עיין שם מצוה ט"ז שהאריך בזה, מכל מקום כבר הקדמתי לך במצוות מילה כי אורייתא סתים וגליא (היינו שלכל דבר שהוא פשט יש גם רובד פנימי), והוא כתב הנראה ממצוה זו בנגלה, ועל פי הנסתר הנה באמת המצה יש בה הכח הזה לחזק האמונה מלבד הזכרון, וכן על דרך זה ענין ההגדה, והגליא שבתורה הוא כפי הסתים (זאת אומרת שאם יש מצוה שעל פי המבט הפשוט יש בה כוח מסוים' אז גם הפעולות הרוחניות שלהם בעלות אותו תוכן) כמו הלבוש לגוף"

בהמשך נראה בדברי הצמח צדק כיצד הוא מסביר בדברי חז"ל והזהר שהמצה פועלת על הנפש את האמונה גם באופן סגולי ולא רק באופן של זיכרון.